

VRAGEN EN ANTWOORDEN ESBL'S EN PLUIMVEE

ESBL, pluimveevlees, pluimvee, antibioticagebruik, cefalosporinen

1. Wat zijn ESBL's¹?

ESBL's zijn stoffen (enzymen) gemaakt door bacteriën. Deze stoffen kunnen antibiotica als cefalosporinen en penicillinen afbreken, waardoor de bacteriën ongevoelig worden voor deze belangrijke antibiotica. Andere antibiotica zijn dan nog wel werkzaam. Bacteriën met ESBL's komen steeds vaker voor in onze ziekenhuizen en ook daarbuiten, bijvoorbeeld bij urineweginfecties. Omdat een infectie door een dergelijke bacterie moeilijker te behandelen is, bestaat er in de gezondheidszorg zorg over deze toename.

ESBL's hebben als eigenschap dat zij overdraagbaar zijn tussen bacteriën.

2. Wat is bekend over ESBL's?

Er is al veel bekend over ESBL's, maar er zijn momenteel ook nog veel lacunes in de kennis over de ESBL-problematiek. De deskundigen zullen deze lacunes in kaart gaan brengen en op basis daarvan onderzoeksprojecten gaan formuleren. Zo wordt onder andere onderzocht wat de gevolgen ervan zijn voor de behandeling van humane infecties van en naar de mens en hoe de verspreiding van ESBL-producerende bacteriën kan worden voorkómen.

3. Wat is het risico van bacteriën met ESBL's?

Bacteriën met ESBL's komen voor zowel bij de mensen als bij de dieren. Bij vleeskuikens komen bacteriën met ESBL's veel voor. Dit kan een risico zijn voor de pluimveehouders/dierenartsen die in direct contact met de dieren staan. Dragerschap bij de mens hoeft echter geen probleem te zijn. ESBL kunnen bacteriën resistent maken voor antibiotica. Als patiënten bij de behandeling van een bacteriële ontsteking resistent blijken te zijn voor bepaalde antibiotica, dan kan dit een probleem zijn omdat de behandeling dan niet onmiddellijk aanslaat.

4. In welke mate komen bacteriën met ESBL's voor op kippenvlees en wat zijn de risico's?

Recent onderzoek van eind 2009 door het Amphia-ziekenhuis te Breda toonde aan dat een aanzienlijk deel van de vleesproducten in de supermarkt besmet was met ESBL-producerende bacteriën. In dit onderzoek zijn in totaal 262 vleesproducten getest waarvan 43% ESBL-positief bleek te zijn. 89 van deze 262 vleesproducten waren kipproducten waarvan 87% ESBL-positief was. De deskundigen melden dat er vooralsnog geen risico's zijn voor de volksgezondheid via het eten van kippenvlees, maar adviseren om vlees en vleesproducten hygiënisch te bereiden en het vlees voldoende te verhitten, zoals eerder ook al geadviseerd werd door de pluimveesector.

Overigens is kippenvlees in de winkel vrij van antibiotica en hormonen. Hierover zijn nog wel eens misvattingen.

¹ Extended Spectrum Betalactamase

5. Hoe voorkom je overdacht van bacteriën met ESBL's via vlees?

Deskundigen adviseren om kippenvlees goed te verhitten en om de handen te wassen bij aanraking met onverhit vlees. Dit om te voorkomen dat aanwezige bacteriën overgaan van vlees op de consument.

6. Is het een nieuwe vorm van antibioticaresistentie?

Nee, ESBL's worden al vele jaren gevonden. Sinds de jaren 80 neemt de hoeveelheid bacteriën met ESBL's toe. De laatste jaren wordt steeds meer onderzoek naar deze vorm van antibioticaresistentie gedaan. Veel van dit onderzoek vindt plaats in Nederland.

7. Is pluimvee de belangrijkste oorzaak van volksgezondheidsrisico's i.v.m. antibioticaresistentie?

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) stelt dat het risico voor de volksgezondheid i.v.m. antibioticaresistentie met name wordt veroorzaakt door het humane gebruik van antibiotica. Er is een toenemende zorg over het aandeel van de pluimveehouderij in risico's voor de volksgezondheid. Bacteriën met ESBL's bij mensen kunnen veroorzaakt worden door humaan gebruik van antibiotica, kunnen meegenomen worden uit het buitenland en kunnen uit de (pluim)veehouderij komen. ESBL producerende E. coli's worden in alle voedselproducerende dieren op laag niveau waargenomen. De toename van de cefalosporinen-resistente E. coli in de darmflora van vleeskuikens is echter zorgwekkend (zie vraag 9 en 10). Voorbeelden van patiënten in de media lijken de problemen vooral in het buitenland te hebben opgedaan.

8. Komen ESBL's ook in het buitenland voor?

Bacteriën met ESBL's komen wereldwijd voor, zowel bij mens als dier. De mate van onderzoek in het buitenland varieert. De deskundigen geven aan dat de toename van ESBL-producerende bacteriën niet alleen een Nederlands probleem is, maar ook een internationaal probleem. Zij adviseren daarom dat Nederland initiatieven moet nemen op deze problematiek op internationaal (m.n. Europees) niveau aan de orde te stellen. De toename van ESBL-producerende bacteriën kan alleen dan een halt worden toegeroepen, wanneer het antibioticumgebruik ook in de andere landen in de dierhouderij substantieel wordt gereduceerd.

9. Hoeveel komen bacteriën met ESBL's voor in de pluimveesector?

Uit monitoring door het Centraal Veterinair Instituut in 2006 en 2007 blijkt dat zo'n 15% van monsters van vleeskuikenbedrijven ESBL-positief zijn. Dit is een aanwijzing dat bacteriën met ESBL op vleeskuikenbedrijven veel voorkomen. Het Centraal Veterinair Instituut voert nader onderzoek uit in samenwerking met de vleeskuikensector naar de mate waarin dieren in de vleeskuikensector besmet zijn met ESBL's (zie vraag 10). Uit recent gepubliceerde resultaten van deze prevalentiestudie op 26 vleeskuikenbedrijven blijkt dat 100% van de onderzochte bedrijven positief is voor ESBL producerende E. Coli en dat op 85% van deze bedrijven meer dan 80% van de dieren ESBL producerende bacteriën in hun darminhoud heeft. Momenteel wordt ook onderzoek gedaan naar de prevalentie van ESBL's op andere plaatsen in de keten.

10. Wat doet de sector aan het ESBL-probleem?

Er wordt uitgebreid onderzoek gedaan naar ESBL's in de gehele vleeskuikensector door het Centraal Veterinair Instituut. De sector is hier bij betrokken. Onderzoek vindt plaats, zowel op vleeskuikenbedrijven als in de voorschakels om er achter te kunnen komen waar ESBL-producerende bacteriën de productieketen binnenkomen. Ook wordt bekeken welke maatregelen mogelijk zijn om resistentie op het vleeskuikenbedrijf tegen te gaan. Dit onderzoek is in volle gang. Het is duidelijk dat ten algemene het antibioticagebruik in

de sector moet verminderen. Verder moet uit dit onderzoek komen welke specifieke maatregelen nodig zijn om bacteriën met ESBL's in de keten aan te pakken.

11. Wordt ESBL veroorzaakt door specifieke antibiotica?

Er is een mogelijk verband tussen het gebruik van specifieke antibiotica 'cefalosporinen' en het ontstaan van ESBL's. Hier vindt nader onderzoek naar plaats (zie vraag 9 en 10). Op basis van deze voorlopige bevindingen onderschrijft de sector het standpunt van de KNMvD van 5 maart 2010 om cefalosporinen bij pluimvee niet langer te gebruiken. De sector heeft hierover de bedrijven per brief geïnformeerd. Het gebruik past ook niet in de aanpak die de sector zelf voorstaat (zie vraag 14). De sector bekijkt momenteel welke verdere maatregelen genomen kunnen worden om dit gebruik tegen te gaan.

12. Wat zijn cefalosporinen?

Cefalosporinen zijn een antibioticagroep. De nieuwste antibiotica in deze groep worden in de humane sector gebruikt voor patiënten met bacteriën die slecht te behandelen zijn door andere antibiotica. Het voorschrijven en het gebruik van dit middel bij pluimvee is slechts bij uitzondering en onder een groot aantal voorwaarden (diergeneeskundige noodzaak, geen werkzame alternatieven, ruime administratieve verplichtingen etc.) toegestaan.

13. Waarom is het gebruik van antibiotica gestegen in de pluimveesector?

Het gebruik van antibiotica is in de periode 2004 – 2008 sterk toegenomen. Het gebruik nam deels toe omdat de antimicrobiële groeibevorderaars niet meer in het voer werden toegelaten, waardoor dieren meer problemen kregen, die behandeld moeten worden met antibiotica. Ook is in deze periode het diermeel uit het voer gehaald, wat invloed gehad heeft op de kwaliteit en waardoor problemen met diergezondheid toenamen. De sector vindt echter ook dat er sprake is van een te gemakkelijk en te hoog gebruik van antibiotica en heeft daarom een masterplan opgesteld om het gebruik van antibiotica te verbeteren en daardoor te verminderen. Het masterplan is momenteel volop in uitvoering. Het bestuur van het PPE heeft besloten de aanpak van het antibioticagebruik (zie vraag 14) in de pluimveesector te versnellen en te intensiveren. Dit is nodig om forse reductiedoelstellingen te bereiken. Op dit moment wordt onderzocht hoe dit precies kan worden gerealiseerd.

14. Wat houdt het masterplan in?

Het masterplan selectief en correct gebruik antibiotica in de vleeskuikenhouderij heeft als doel het terughoudender toepassen van antibiotica, het therapeutisch toepassen van antibiotica en het toepassen van de middelen volgens de voorschriften van de dierenarts. Het masterplan bevordert transparantie van het gebruik van antibiotica en is dynamisch. Dit wil zeggen dat het masterplan aangepast wordt aan de nieuwste inzichten. Het masterplan is per 1 januari 2009 van start gegaan.

Er is een reeks van maatregelen genomen. Enkele van deze maatregelen zijn:

- Meting van het gebruik: op basis van geregistreerde antibiotica wordt een meting uitgevoerd naar het gebruik van antibiotica in de vleessector op basis van 50% van de vleeskuikensector. De meting betreft het gebruik maar ook de redenen voor het gebruik. De meting wordt gebruikt in de advisering van de pluimveehouders.
- Centrale registratie: binnenkort wordt in de sector overgegaan tot een verplichte centrale registratie van antibiotica met als doel goed inzicht te krijgen in het gebruik van antibiotica. Ook maakt de centrale registratie een benchmarking mogelijk van het gebruik. Individuele bedrijven en dierenartsenpraktijken kunnen dan hun gebruiks- of voorschrijfgegevens vergelijken met die van anderen in de sector.

- Er is een één op één relatie tussen dierenarts en pluimveehouder verplicht gesteld via een contract. In dit contract staan verplichtingen voor het voorschrijven, toedienen en afnemen van antibiotica.
- Pluimveehouders in de vleeskuikensector moeten ten minste jaarlijks een bedrijfsgezondheidsplan met de dierenarts en adviseurs opstellen. Dit betreft een evaluatie van de bedrijfsvoering gericht op het verbeteren van het antibioticagebruik.
- Pluimveehouders en de dierenarts moeten jaarlijks een bedrijfsbehandelplan opstellen. Dit gaat in op de antibioticabehandelingen op het bedrijf incl. afspraken hoe en wanneer antibiotica worden ingezet. Overigens zijn hiervoor algemene normen opgenomen in het contract tussen pluimveehouder en dierenarts.
- Communicatie: veel communicatieactiviteiten worden uitgevoerd om de bewustwording bij pluimveehouders, dierenartsen en voorlichters te vergroten.